

УДК 339.923

Чалюк Ю. О.,
*аспірант кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»*

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто діяльність міжнародних неурядових організацій у соціальному забезпеченні суспільства, проаналізовано основні напрямки їх функціонування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: міжнародні неурядові організації, соціальне забезпечення, соціальні проекти.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрена деятельность международных неправительственных организаций в социальном обеспечении общества, проанализированы основные направления их функционирования.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: международные негосударственные организации, социальное обеспечение, социальные программы.

ANNOTATION. The article deals with the activities of international non-government organizations in social security society, analyzes the main areas of their operations.

KEY WORDS: non-government organizations, social security, social projects.

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. ознаменувався підвищенням наукового інтересу до міжнародних неурядових організацій (МНУО). Їх кількість продовжує неухильно збільшуватись. Паралельно з цим геополітичні та соціально-економічні інтереси міжнародних неурядових організацій набувають всеохоплюючого характеру. Вчені порівнюють динаміку цих діалектично взаємопов'язаних процесів із революційними змінами. Зростання політичної ролі й соціальної активності МНУО на міжнародній арені потребує більш чіткої регламентації статусу і діяльності цих організацій, що буде сприяти їх позитивному стабілізуючому впливу на всю систему міжнародних відносин в умовах загострення глобальних проблем людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про специфічну сутність, основні напрямки діяльності та роль між-

народних неурядових організацій у глобальному регулюванні соціальної політики стали об'єктом дослідження українських вчених Л. Л. Антонюк, Н.М. Десвої, Р.М. Дзундзи, Д.Г. Лук'яненка, В.М. Новікова, А.М. Поручника, Я.М. Столярчука. Значну увагу вказаним проблемам приділяють такі зарубіжні дослідники, як Гюлер Арас, Поль Відаль, Девід Кроутер, Адальберт Еверс, Сабіна Ланг, Домінго Торрес, Петер Фішер, Блер Шеппард. Враховуючи глобальні виклики сучасності, негативні соціальні наслідки затяжної економічної рецесії, подальша наукова розробка даної тематики є важливим актуальним завданням.

З огляду на це метою даного дослідження є науковий аналіз функціональних особливостей МНУО; систематизація міжнародних неурядових організацій соціального спрямування за типами їх організаційних форм, структури; визначення індикаторів ефективності соціальної діяльності МНУО на основі проведеного автором SWOT-аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дотепер тривають наукові дискусії щодо визначення поняття МНУО. Деякі фахівці намагаються віднести їх до різновиду транснаціональних корпорацій. Інші, наприклад англійський професор Сабіна Ланг, ставляться до них як до суб'єктів міжнародних відносин, що реалізують власні політичні, соціально-економічні, культурні, освітні інтереси [7, с. 33—39]. Ще такі організації називають групами тиску. Як вважає американський професор менеджменту Блер Шеппард, основним засобом їх впливу є мобілізація міжнародної громадської думки та тиск через неї на міжнародне співтовариство [3, с. 19].

Важливо зазначити, що Статут ООН не дає визначення неурядових організацій, а лише вказує на те, що це поняття (калька з англомовної дефініції «non-governmental organizations») включає в себе міжнародні та національні організації. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП) уповноважена встановлювати консультативні відносини з неурядовими організаціями. Сьогодні проведення міжнародних конференцій не відбувається без залучення і запрошення МНУО. Досить чітких вимог до створення цих організацій на міжнародному рівні немає. Але Радою Європи у 1986 році було розроблено Європейську конвенцію про визнання МНУО. Ця конвенція набула чинності з 1991 року і застосовується до асоціацій, фондів, приватних інститутів, які засновані і діють відповідно до законодавства

своїї країни, мають реальні організаційні структури у своїй державі або за кордоном і поширюють свою некомерційну діяльність мінімум на дві країни.

Логічним є питання: чи можна вважати МНУО суб'єктами міжнародного права? Однозначної відповіді на це запитання дослідники не дають. Однак, як вказує австрійський професор міжнародного і європейського права Петер Фішер, МНУО беруть участь у міжнародних відносинах, урегульованих міжнародно-правовими нормами [6, с. 12—15]. Іншими словами, вони мають міжнародну правосуб'єктність, щоправда, правозастосовного характеру. У міжнародно-правовій літературі така правосуб'єктність іменується функціональною, на відміну від універсальної, властивої державам.

Науковці Всесвітнього економічного форуму «Yearbook of International Organizations 2012—2013» проаналізували динаміку зростання кількості міжнародних неурядових організацій. Так, якщо у 1990 році їх нараховувалось лише 6 тисяч, то у 2006 році число цих організацій збільшилось до 50 тисяч, а на даний час їх число становить більш ніж 65 тисяч [11].

За допомогою The Global Journal (Top 100 NGOs 2013) можна простежити географічне розташування міжнародних неурядових організацій [9]. Як бачимо з рисунку 1, більшість МНУО (72 %) припадає на західні держави і лише 28 % — на країни Азії, Африки та Латинської Америки.

Рис. 1. Географічне розташування міжнародних неурядових організацій

Необхідно підкреслити, що термін «неурядова організація» вказує на незалежність від уряду. Однак, велика кількість цих організацій фінансово залежать від уряду. Наприклад, британський уряд щорічно виділяє близько 40 млн. доларів США Оксфордському комітету допомоги голодуючим (Oxfam). В той же час американський уряд направляє 55 млн. доларів США до скарбниці Асоціації християнської допомоги та розвитку. Цікаво, що лауреат Нобелівської премії організація «Лікарі без кордонів» отримує до 46 % своїх доходів з урядових фінансових джерел [8]. Отже, неурядові організації можуть одержувати допомогу від держави або ж офіційні особи можуть входити до складу їхніх керуючих органів.

Інтернаціональним науковим колективом, в складі якого Адалберт Еверс з Німеччини [5], Гюлер Арас з Туреччини, Девід Кроутер з Великобританії [2], Поль Відаль і Домінго Торрес з Іспанії [10], детально проаналізовано основні характеристики неурядових організацій: їх недержавний (неурядовий) характер, самоуправління, добровільність, некомерційність та неприбутковість. Як правило, такі організації мають певну форму, що включає наявність статуту, структури, чіткі цілі та рамки діяльності.

Міжнародні неурядові організації відрізняються своїми організаційними формами, програмами, напрямками роботи, завданнями. Тому, на нашу думку, доцільно здійснити систематизацію МНУО соціального спрямування за специфікою їх організаційних форм і особливостями функціонування, виділивши такі 12 типів (груп): альянси, асоціації, комітети, організації, ради, служби, товариства, федерації, фонди, фундації, центри, школи.

Як приклад, до *першої групи* входить Міжнародний альянс «Врятуємо дітей». Свою соціальну місію вбачає у створенні умов для захисту прав дітей. У складі альянсу є 29 національних організацій, які співпрацюють щодо реалізації соціальних програм у 120 країнах світу. Альянсом прийнято глобальну соціальну стратегію на 2010-2015 рр. Як професійна благодійна установа діє також Міжнародний альянс з ВІЛ-СНІДу, що у співпраці з партнерами громадського та урядового секторів активно долучається до реалізації програм з ВІЛ-СНІДу, надає якісну технічну і фінансову підтримку організаціям на місцях [8].

Друга група, зокрема, представлена Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи. Її членами є понад 500 навчальних закладів і асоціацій соціальних шкіл, які діють у 70 країнах світу.

Асоціація відіграє провідну роль у розробленні стандартів соціальної освіти на міжнародному рівні. Активно працює також італійська благодійна асоціація «Soleterra», яка крім розробки і виконання соціальних проектів, проводить інформаційні та організаційні кампанії зі збору коштів, надання допомоги продуктами харчування, постачання медичного обладнання [9].

Відомим представником *третьої групи* є Міжнародний комітет Червоного Хреста. До *четвертої групи* належать міжнародні організації «Право на здоров'я», «FOCCUS», ЕКПАТ, соціальні програми яких спрямовані на захист прав людини і боротьбу з насиллям в будь-яких його проявах [11].

Найбільш впливовим представником *п'ятої групи* є Міжнародна рада з соціального добробуту, яка включає Міжнародну федерацію соціальних працівників та Міжнародну асоціацію шкіл соціальної роботи. Рада об'єднує 15 національних комітетів і 25 міжнародних організацій.

Ефективність, якість та оперативність соціальної роботи демонструють міжнародні неурядові *організації шостої, сьомої і восьмої груп*, представлені соціальними службами, товариствами та федераціями. Важливо згадати про Міжнародну федерацію соціальних працівників, яка об'єднує 70 національних організацій, 400 тисяч членів. До її складу входить Українська асоціація соціальних педагогів та спеціалістів з соціальної роботи.

Інноваційні моделі вирішення соціальних проблем втілюють у життя представники останніх чотирьох груп, до яких відносяться фонди, фундації, центри та школи [11].

Принциповою є оцінка соціальної ролі міжнародних неурядових організацій дослідниками української національної наукової школи економіки, яку очолює професор Д. Г. Лук'яненко. Вчені дійшли до висновку, що в перспективі міжнародні неурядові організації можуть сформувати глобальне громадянське суспільство, яке буде впливати на систему міжнародних політичних і соціально-економічних відносин не менш істотно, ніж в національних рамках громадянське суспільство впливає на політику держави [1, с. 298—300].

Керуючись цим висновком, автор поставила мету виявити за допомогою SWOT — аналізу сильні та слабкі сторони, можливості та загрози діяльності МНУО як на національному, так і на глобальному рівнях.

СИЛЬНІ СТОРОНИ

- місія та цілі організацій;
- людський ресурс та набуті навички в галузі вирішення соціальних проблем;
- зв'язки з урядом, партнерами;
- активне вивчення міжнародної практики;
- досвід роботи як на національному, так і на глобальному рівнях;
- відмінна координація дій, в основі якої механізм моніторингу та соціального прогнозування;
- стабільні фінансові ресурси та пошук їх інноваційних джерел.

СЛАБКІ СТОРОНИ

- загострення глобальних проблем людства;
- недостатнє кадрове забезпечення;
- відсутність чіткої регламентації статусу, діяльності;
- обмежений мандат повноважень;
- недосконала система менеджменту, соціального регулювання;
- недостатнє інформаційно-технічне забезпечення;
- обмежене використання нанотехнологій організаційного процесу.

МОЖЛИВОСТІ

- політично-правова свобода та підтримка суспільства;
- сприятливі зовнішньополітична обстановка та міжнародні закони;
- підтримка фінансових донорських агенцій;

- соціально справедлива глобалізація, соціально відповідальне суспільство;
- сприятливий розподіл ресурсів;
- підтримка ЗМІ та правозахисних організацій.

ЗАГРОЗИ

- утиски з боку уряду і відсутність політичної волі;
- проблеми безпеки, наприклад, тероризм, війна, зникнення або викрадення співробітників гуманітарних організацій;
- несприятлива міжнародна політика і обмеження в правах;
- відсутність зацікавленості та бажання співпрацювати на рівні громад;
- недостатнє фінансування;
- відсутність контролю за діяльністю цільових груп і за використанням
- коштів цільового призначення.

Розроблена автором матриця SWOT-аналізу діяльності МНУО допомагає зрозуміти, як цим організаціям потрібно використати свою силу, щоб не втратити унікальні можливості, та що треба виправити, аби уникнути небезпек.

Науковці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України визначили оптимальні функції, які можуть виконувати міжнародні неурядові організації у системі соціального забезпечення: захист прав людини; представництво інтересів громадян та суспільних груп; соціально-політична стабілізація; соціальне моделювання; комунікація та мобілізація громадян; вивчення потреб громадян у послугах і необхідних змінах соціальної ситуації; участь у формуванні глобальних і національних соціальних програм та планування розвитку системи соціальних послуг; здійснення громадського контролю за якістю надання послуг та ефективністю роботи соціальних служб [4].

У сучасних умовах популярною є схема, що передбачає поєднання державних соціальних послуг з правом надавати окремі їх види недержавним організаціям. Соціальне партнерство держав з МНУО вигідно як з політичних, так і з економічних міркувань. Політична вигода полягає в тому, що неурядові організації сприяють зниженню соціальної напруженості та підвищенню довіри громадян до офіційної соціальної політики. Економічна вигода полягає в здатності МНУО залучати додаткові, благодійні фінансові кошти для реалізації соціальної політики держав.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, найбільш ефективними заходами, які б стимулювали активну участь МНУО у вирішенні соціальних проблем, є наступні:

- створення сприятливих організаційно-правових та інформаційно-технічних умов для їх соціальної діяльності;
- визначення пріоритетних напрямків соціальної політики та часткове делегування МНУО окремих функцій державних органів;
- надання пільг по податкам, зборам, орендній платі та іншим платежам МНУО, які займаються шефською, спонсорською, благодійною діяльністю;
- цільова фінансова підтримка соціальних програм міжнародних недержавних суб'єктів соціальної політики за рахунок бюджетних коштів держав;
- акумулявання наявної інформації МНУО у сфері соціальної допомоги та адаптація міжнародного досвіду соціального партнерства та соціального діалогу.

Література

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізацій на перспектива: монографія/ [Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я. М. Столярчук та ін.]. — К.: КНЕУ, 2010. — 334 с.
2. Aras G., Crowther D. NGOs and Social Responsibility/ G. Aras, D. Crowther. — UK: Emerald Group Publishing Limited, 2010. — 232 p.
3. Blair H. Civil society, empowerment, democratic pluralism and poverty reduction: delivering the goods at national and local levels/ H. Blair. — Bloomfield, CT: Kumarian Press; 2010. — 109 p.
4. Дзундза Р. Недержавні громадські організації та соціальні послуги. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dukhovnist.in.ua/uk/dukhovna-demokratiya/212-dzyndza.html>
5. Evers A., Guillemard A. Social Policy and Citizenship/ A. Evers, A. Guillemard. — Oxford: University Press, 2012. — 416 p.
6. Fischer P. International Organizations/ P. Fischer. — Vienna / Bratislava, 2012. — 36 p.
7. Lang S. NGOs, Civil Society, and the Public Sphere/ S. Lang. — Cambridge: University Press, 2012. — 273 p.
8. NGOs. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ngo.in>
9. Top 100 NGO 2013 by the Global Journal. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.akshayapatra.org/sites/default/files/Global-Journal-2013.pdf>

10. Vidal P., Torres D. The Social Responsibility of Non-Profit Organizations. A Conceptual Approach and Development of SRO model/ P. Vidal, D. Torres. — Barcelona: Observatori del Tercer Sector, 2005. — 35 p.

11. Yearbook of International Organizations 2012-2013. — London: Brill Academic Publishers, 2012. — 1438 p.

Статтю подано до редакції 25.05.13 р.

УДК 336.71

*Оглобля Я. О., аспірантка
кафедри міжнародних фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»*

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано підходи до визначення ключових елементів системи міжнародного банківництва, розкрито сутність поняття «транснаціональний банк» та визначено його сучасне значення в умовах фінансової глобалізації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Транснаціональний банк, глобальний банк, багатонаціональний банк, глобалізація, банківська діяльність, міжнародний банк.

АННОТАЦИЯ. В статье проанализировано подходы к определению ключевых элементов системы международного банковского дела, раскрыто сущность понятия «транснациональный банк» и определено его современное значение в условиях финансовой глобализации.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Транснациональный банк, многонациональный банк, глобализация, банковская деятельность, международный банк.

ANNOTATION. The article is devoted to the analysis of main approaches to determination of key elements of international banking, the notion of transnational bank and its modern significance under financial globalization.

KEY WORDS: Transnational bank, multinational bank, globalization, banking, international bank.